

Dona(es) i Desenvolupament(s) en el segle XXI, una mirada crítica des de la perspectiva de gènere.

Llum Pellicer Francés

- Introducció:

Bon dia a tothom. Agraeixo molt sincerament la invitació que em fa la Universitat de participar en aquesta edició, sobretot aquest any que es celebra la vintena edició a mode de retrospectiva, i què millor ocasió per a fer un recorregut per les darreres dècades del passat segle revisant el que ha suposat per a les dones en matèria de desenvolupament, drets humans i globalització patriarcal.

Vull aclarir que parlaré principalment en català, però hi intercalaré el castellà en alguns moments de la meva intervenció, donat que les meves fonts documentals són molt extenses: han estat recopilades durant anys de diferents cursos i seminaris; d'articles i llibres escrits per dones (i alguns homes) expertes en gènere, desenvolupament, feminisme, cooperació internacional, etc. Són opinions i arguments 'de pes', les quals comparteixo i cito al llarg de la meva exposició.

A més, gràcies a l'experiència viscuda a Centreamèrica durant set anys he ampliat i enriquit, sens dubte, la fundamentació teòrica amb la pràctica feminista quotidiana amb dones i homes, nens i nenes d'El Salvador.

Així doncs, la meva intenció avui és intercanviar amb vosaltres les meves experiències i coneixements sobre el tema, esperant poder aportar algunes idees generadores per al debat posterior, del qual realment espero les vostres aportacions.

Per què aquest títol?

Posar títol a una ponència no és cosa senzilla, sobre tot quan ha de servir per a sintetitzar més de mitja hora d'exposició sobre un tema complex com el que ens ocupa.

Dona o dones? Altra qüestió complicada d'explicar en poques paraules. Depèn de la visió: des del feminisme ja fa temps que es considera que anomenar la gran diversitat femenina en singular "la dona", "els problemes de la dona", "els temes de dona", etc. es simplificar, unificar, homogenitzar, posar en 'el mateix sac' a totes les dones com si les nostres situacions i problemàtiques fossin iguals a tot el món, és a dir sense contemplar factors tan determinants com la classe social, el nivell educatiu, la ètnia o raça, etc.

Aquesta visió de singularitat ha estat emprada principalment pels organismes/institucions públiques internacionals.

En canvi els col·lectius i grups que han tingut un debat teòric feminista acostumen a nomenar-nos des de la pluralitat “dones”. I com a exemple proper podem anomenar la iniciativa de la presidenta de l'Institut Català de la Dona, la Sra. Marta Selva, que fa només uns dies va anunciar que a partir d'ara la institució que ella presideix s'anomenarà Institut Català de les Dones.

I amb el tema de desenvolupament passa una mica el mateix, des de els grans organismes internacionals es determina una visió uniforme de desenvolupament i des dels moviments socials s'entén amb una àmplia diversitat i amb característiques geogràfiques i socials específiques.

Per tant el meu interès es basa en situar a grans trets l'evolució del desenvolupament, repassant els avenços, les limitacions, les errades, per acabar visualitzant els reptes i les noves tendències per al segle XXI. Tot l'anterior analitzat des de la perspectiva de gènere.

Abans d'entrar plenament en la temàtica, vull assenyalar que els conceptes “dona/dones” i “desenvolupament” indicats al títol abasten altres conceptes com els drets humans i la justícia social, que estan interrelacionats i són imprescindibles per a la consecució de la PAU -en majúscules -:

- pau a l'àmbit privat de les persones
- pau a l'àmbit públic del món laboral, educatiu i de les relacions socials en general, i
- pau a nivell mundial, a cadascun dels territoris del nostre planeta.

Per això, difícilment es pot entendre la relació entre els gèneres i el desenvolupament humà sostenible, si no es contempla i reflexiona des de la perspectiva de gènere, o sigui des de l'anàlisi de les relacions de poder entre els gèneres immerses en un sistema patriarcal dins un món globalitzat. En altres paraules, no hi pot haver cap lloc o territori que consideri que hi viu en PAU si hi ha discriminacions, desigualtats, violacions de drets, etc.

Coneixeu algun lloc del planeta lliure de tota mena de discriminació?. I si parlem en termes de gènere... hi ha algun lloc on no hi existeixin desigualtats i/o discriminacions vers les dones? Be doncs sota el meu parer, en l'actualitat no hi ha cap país que visqui veritablement en PAU.

Hi ha tres grans conceptes que sorgiran interrelacionats al llarg de la meva exposició, doncs és pràcticament impossible compartimentar-los, n'estan imbricats entre sí. Aquests són:

- dones i globalització;
- dones i desenvolupament; i
- dones i cooperació internacional.

1- Món globalitzat, societat globalitzada... Dones i globalització

La globalització¹ està suposant un increment en les desigualtats a nivell mundial i el seu impacte negatiu sobre les dones és encara més gran, perquè a més de ser un projecte neoliberal és també un projecte patriarcal. El principal objectiu de les grans empreses transnacionals i dels governs més poderosos és imposar els seus criteris i les seves polítiques a la resta del món. La globalització és un conjunt de processos que agreugen les desigualtats entre països però també dintre de cada país, i igualment entre dones i homes a tot arreu.

Vull aportar una dada que reafirma el que acabo de dir i ens demostra que en termes de pobresa femenina anem cap enrera: malgrat el creixement econòmic que les polítiques neoliberals diuen propiciar, les dones continuen essent majoria entre els 1,300 milions de pobres del planeta. El nombre de dones rurals que viuen en absoluta pobresa va augmentar en un 50% durant les dos darreres dècades, enfront al 30% dels homes.

Hi ha dos aspectes de la globalització i el seu impacte en les dones que vull destacar, doncs encara no són prou coneguts per la ciutadania en general. El primer és que la globalització conté un biaix de gènere, és a dir, te efectes negatius específics per a les dones. Aquest biaix està determinat per diversos factors, com:

- . la globalització te un impacte diferent en les dones i en els homes, per què diferents són les formes d'inserció en la família i en el mercat laboral.
- . la globalització ha propiciat que a l'Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina més dones s'incorporin al treball remunerat de manera generalitzada, però alhora ocupen majoritàriament feines més informals, precàries i flexibles en comparació amb les que continuen ocupant els homes.
- . la liberalització del comerç ha acabat amb molts dels mitjans de manteniment tradicionals de les dones i les ha obligat a emigrar. A més, a mida que decau la responsabilitat dels governs per mantenir els serveis públics bàsics -salut, educació, aigua i habitatge- o bé en són privatitzats, les dones més pobres han d'allargar les seves jornades de treball domèstic per a compensar la manca d'aquests serveis.

¹ Recopilat del fulletó "Des**global**ízate, **local**ízate" de l'ONGD basca Mugarik Gabe. 2004

com a resultat de la globalització, els drets econòmics i socials de les dones estan essent atacats en tot el món. L'exemple més clar és la sobre-explotació femenina en algunes economies bolcades a l'exportació: transnacionals que ha "feminizat" determinats sectors del mercat laboral utilitzant una força de treball barata, flexible i no organitzada.

El segon aspecte poc analitzat és el que Clara Murguialday² anomena 'la cara oculta de la globalització', o sigui la invisibilització del món reproductiu en detriment del món productiu.

Segons l'autora, la globalització té, com la lluna, una cara oculta que no veiem:

"Al igual que ocurre en los hogares y en las economías nacionales, las estadísticas que informan sobre los procesos globalizadores registran únicamente los flujos económicos cuantificables, los que pasan por el mercado, e ignoran aquellos otros relacionados con la economía de los cuidados y el trabajo reproductivo. Poner de relieve este lado oculto de la globalización neoliberal es una tarea que han de abordar los movimientos sociales que luchan para que "otro mundo sea posible", y sobre la que puede asenstarse la solidaridad entre los movimientos de mujeres del Norte y del Sur".

Aquests temes no han estat gens tractats pels economistes "experts"; però tampoc s'han analitzat amb suficient rigor per la majoria dels col·lectius socials i grups antiglobals que lluiten contra aquest sistema mundial.

En los últimos 20 años el proceso de globalización ha conducido a un modelo dominante de vida extremadamente agresivo y autoritario entre diferentes naciones y dentro de una misma nación, basado en la competitividad. Este modelo ha producido sociedades desiguales y desequilibradas dentro de los países y a escala planetaria.

Por esto en muchos e importantes encuentros internacionales, el movimiento antiglobal afirma la necesidad de una sociedad de mujeres y hombres igualitaria, democrática, justa, solidaria y pacífica.

Hay una conexión entre estos encuentros y los encuentros de mujeres, pero pensamos que el movimiento global necesita incorporar las razones de las mujeres, afrontar la globalización con los ojos de las mujeres".

(Font: Red de Mujeres contra la Globalización. Grup de dones de la Marxa Mundial de dones d'Itàlia, 2001)

Aquesta és la realitat en que ens trobem tant al Nord com al Sud: treballs femenins precaris, dobles i triples jornades, manca de drets laborals... d'aquí sorgeix una de les idees generadores que plantejo de cara al debat posterior.

² Clara Murguialday és economista basca, experta en gènere, desenvolupament i cooperació internacional. Professora d'Economia a la Universitat de Deusto. El text aquí reproduït forma part del fulletó "'Desglobalízate, localízate", abans esmentat.

I poso un exemple per situar-nos millor: en una comunitat rural salvadorenca una senyora m'explicava emocionada que la seva filla de 20 anys per fi havia trobat una bona feina perquè estava treballant des de feia 15 dies a una fàbrica maquiladora. Em va dir que segur guanyaria un bon sou perquè estava fent hores extres -que després vam constatar que no els hi pagaven la majoria de les vegades-, encara que això suposés un esforç per la seva part perquè ella es quedava al càrrec del fill petit de la jove treballadora.

“Ya ve, niña Llum, yo toda la vida trabajando la tierra, pasando penas y malviviendo y por fin mi hija tendrá más suerte”- em va dir.

Aquesta situació em va fer pensar molt perquè a 'Las Dignas'³ amb les que jo col·laborava, estàvem fent xerrades i tallers informatius sobre l'impacte negatiu de les maquiles en la població femenina, però la visió de la dona camperola era ben diferent.

Què fer des de la societat civil organitzada al Nord i al Sud per a millorar aquesta situació laboral? Quines alternatives podem oferir a les dones que no sigui el treball en precari de 'la fàbrica maquiladora'?

2- Dones i desenvolupament

Si preguntéssim a qualsevol persona del carrer què entén per una 'societat desenvolupada' segurament inclourà nivells de qualitat de vida que tenen a veure amb l'accés als serveis bàsics i amb l'autonomia econòmica; possiblement considerarà la necessitat de tenir garantits els drets humans; i encara més profundament parlarà de la sostenibilitat ambiental. Però hi trobarem que molt poques persones fan referència a algun àmbit o sector que afecti específicament a l'equitat entre els gèneres i això pot ser per diferents motius, però principalment per dos:

- perquè no és pas encara un aspecte sensible per moltes persones, (o perquè algunes persones el consideren inclòs implícitament dins els drets humans),
- però també perquè en realitat no hi ha una acció única específica per a garantir l'equitat de gènere, sinó que s'ha d'intervenir sobre tots els aspectes esmentats (serveis bàsics, drets humans, autonomia econòmica...) des de la perspectiva de gènere per assegurar la transformació social.

Fernández-Layos ⁴ es planteja '¿desarrollo humano o desarrollo del hombre?, ¿cómo podemos hablar de desarrollo sostenible, de lucha contra la pobreza, obviando las

³ L'Asociación de Mujeres por la Dignidad y la Vida -Las Dignas- és una ONG feminista salvadorenca, fundada el 1990 molt reconeguda a tota la regió centreamericana.

⁴ Fernández-Layos, Ana Lidia: 'De las palabras a los hechos. ¿Promoviendo la equidad entre mujeres y hombres en los procesos de desarrollo?', pàg. 90, en "*Género en la Cooperación al Desarrollo: una mirada a la desigualdad*". ACSUR-Las Segovias. Madrid, 2003

necesidades y situación de las personas más necesitadas y empobrecidas del planeta en su conjunto: las mujeres?’

“No hay actualmente ninguna sociedad donde las mujeres dispongan de las mismas oportunidades que los hombres. Esta desigual condición causa considerables discrepancias entre la gran contribución de las mujeres al desarrollo humano y su pequeña participación en los beneficios”

Esta contundente afirmación no proviene de las filas feministas más radicales sino del Informe de Desarrollo Humano elaborado por el PNUD en 1995; sin embargo, no parece haber hecho mella en las instituciones de la cooperación, cuyas estrategias de desarrollo siguen teniendo como denominador común la desconsideración de la desigualdad entre los géneros y sus efectos en la vida cotidiana de las mujeres. Introducir en las políticas de cooperación una perspectiva que contemple las relaciones de poder entre los hombres y las mujeres, y la forma en que la desigualdad de género obstaculiza el avance de las mujeres y el logro de las metas globales del desarrollo, es el reto del siglo XXI para quienes trabajan por un mundo más equitativo” (Murguialday, 1999)

A deu anys d'aquesta Declaració, encara avui en dia la situació de les dones en tot el planeta continua essent de desigualtat més o menys acusada depenent del país o regió on viuen. Amb tota seguretat, el PNUD en el seu informe per aquest any destacarà novament les desigualtats de gènere, i el repte d'un món més equitatiu continuarà sense aconseguir-se.

De quina manera s'ha enfocat i s'enfoca el gènere en el desenvolupament?

L'anàlisi dels temes relacionats amb les dones i el seu rol dins el procés de desenvolupament ha anat en augment a través dels anys, així com també han anat canviant la manera d'abordar-los en relació amb la evolució de la posició de les dones a cada societat.

Malgrat la Declaració dels Drets Humans de 1948 amb el principi d'igualtat entre tots els éssers humans, la majoria del personal de planificació i professionals en desenvolupament no van saber tractar la posició de les dones durant bastants anys després de la Declaració. Diverses investigacions han demostrat que es va treballar sota l'argument de que el que beneficiava un sector (els homes) beneficiaria igualment a l'altre (les dones).

En conseqüència, a les àrees de reproducció, producció i comunitat, les dones han estat freqüentment afectades negativament pel procés de desenvolupament, perquè generalment

les estratègies han pres com a punt de partida les necessitats dels més visibles i més actius políticament (els homes). Encara avui en dia es creu que incorporant les dones als projectes, la qual cosa fa augmentar la seva càrrega de treball, ja està actuant amb perspectiva de gènere, sense preguntar-se cap a on va la seva participació i si comporta o no transformacions en les relacions de gènere.

Dues visions: la condició i la posició de les dones

Deponent de la direcció de les polítiques previstes, les dones han estat tractades de diverses formes dins el món de la cooperació al desenvolupament. Vull destacar les dues visions més emprades en les darreres dècades, que són a més oposats en el seu plantejament principal:

- un enfoc ha estat lligat a la condició de ser dona, és a dir, dissenyar projectes i programes per fer “més fàcil” la vida de les dones i ajudar-les en les seves tasques de gènere assignades; per exemple, millorar l'accés a l'aigua, fer-ne cuines més eficients, etc. El seu objectiu principal és possibilitar a les dones les eines i estructures per que compleixin millor amb els seus rols. És a dir, reproduir el rol tradicional femení: mare i mestressa de casa.
- l'altre enfoc és qüestionar la seva posició/situació i abordar les desigualtats existents entre homes i dones. Per exemple: augmentar el seu accés a la terra, treballar per eliminar les lleis que les discriminen, facilitar que tinguin poder de decisió dins dels projectes, etc. L'objectiu principal és el canvi social i l'empoderament de les dones. És a dir, transformar el rol tradicional i eradicar les desigualtats vers les dones.

Giulia Tamayo clarifica aquests dos enfoc amb uns exemples:

“...la segunda distinción conceptual que aporta el enfoque de género es la diferencia entre posición y condición. Con la categoría de condición se alude a un dato concreto que describe una realidad, por ejemplo, la desnutrición de las niñas en determinada localidad. Se trata de una condición a la que están expuestas estas niñas. Sin embargo, la posición trata sobre la relación que se establece entre hombres y mujeres en esa realidad, que tiene que ver con las jerarquías de género, en las que las mujeres ocupan la posición subordinada con relación a los varones”⁵

Com han estat vistes les dones dins els models de desenvolupament?. Breu recorregut històric

⁵ Tamayo, G: “Género y desarrollo en el marco de los Derechos Humanos”. pàg. 15, en ‘Género en la Cooperación al Desarrollo: una mirada a la desigualdad. ACSUR-Las Segovias, 2003

Sobre l'evolució històrica del gènere en el desenvolupament hi ha molta bibliografia i un munt d'estudis realitzats. Només vull anomenar una de les principals investigadores feministes, Caroline Moser (Moser, 1989), qui va classificar les diferents tendències en dos grans corrents o estratègies: *Mujeres en el Desarrollo* i *Género en el Desarrollo*.

Sota el plantejament de Mosser, les dones van passar de ser invisibles (dècada 1950-1960) a ser contemplades dins l'estratègia *Mujeres en el Desarrollo* -MED- entre 1960 i 1980, on només se les veia com a mares (enfoc benestar de la família), com a eficients treballadores i com a voluntàries comunitàries (enfocs antipobresa i eficiència).

És a partir del enorme treball fet per les organitzacions feministes i de dones del Sud, principalment, que a finals dels anys 80 comença a agafar força l'estratègia *Género en el Desarrollo* -GED- on es posa èmfasi en les desigualtats de poder en les relacions entre els gèneres i les condicions de desavantatge a l'hora d'accedir als recursos i beneficis del desenvolupament per part de les dones. El seu principal objectiu és el procés d'empoderament de les dones, individualment i col·lectivament per a la transformació real de les relacions entre els gèneres.

Què vol dir desenvolupament humà amb perspectiva de gènere?

La concepció de desenvolupament amb perspectiva de gènere implica la ruptura amb totes les concepcions anteriors sobre desenvolupament i suposa necessàriament redefinir el paradigma de desenvolupament androcèntric i patriarcal, revisant i enriquint conceptes com treball productiu i reproductiu, drets humans, ciutadania, poder polític, etc.

Per això, la perspectiva de gènere no és únicament un nou enfoc, sinó que és una nova concepció del món i, pel que es refereix al desenvolupament, modifica la concepció sobre les necessitats humanes.

Navarro⁶ afirma que s'ha de canviar la forma de 'mirar' les dones, comentant que

"...creemos esencial contemplar a las mujeres no como víctimas, como 'grupo vulnerable' al que asistir, sino como agentes de su propio desarrollo y del de sus comunidades. Para que esto sea posible la perspectiva de género propone dejar de mirar a las mujeres en sí mismas para pasar a enfocar las desventajas específicas que sufren precisamente por ser mujeres.

Desde una perspectiva de género se considera que la transformación de (las) relaciones de opresión va ligada a cambios estructurales en niveles políticos,

⁶ Natalia Navarro Oliván, Comisión Género de la Federación Catalana de ONGDs.

económicos y sociales y que ello únicamente será posible a través del trabajo conjunto de mujeres y hombres.”

Feminisme i desenvolupament

La participació real de les dones al desenvolupament significa la capacitat d'expressar els seus punts de vista i prendre decisions que afecten les seves vides. Significa que les preocupacions de les dones influeixin en les polítiques de desenvolupament i els objectius dels projectes, i que tinguin un rol a l'hora d'avaluar l'impacte dels mateixos. I això només és possible si les dones s'empoderen, un dels principals objectius del feminisme.

L'empoderament significa que les dones:

- són capaces de prendre decisions autònomes sobre les seves vides,
- aprenen a articular eficaçment els seus drets humans i les seves necessitats físiques i emocionals,
- obtenen accés a recursos econòmics i d'altres per a satisfer aquestes necessitats, i
- són capaces de reflexionar col·lectivament sobre les seves experiències, d'organitzar i articular les seves demandes enfront els governs, altres agències i el sector privat, a nivell local, nacional i internacional.

El feminisme (els feminismes) com qualsevol altra ideologia està en evolució constant i beu de la teoria i la pràctica quotidiana. Feministes hi ha (afortunadament) a tot el món: al Sud i al Nord, i amb els grans fluxos migratoris que lluny d'aturar-se, van a més, aviat tindrem noves tendències feministes enriquides per la diversitat global.

Per això crec que en el tema que ens ocupa, és de justícia reconèixer que la perspectiva de gènere ha estat incorporada a les agendes públiques gràcies a la continuada lluita dels moviments feministes que des de fa dècades han estudiat, investigat i argumentat abastament les desigualtats genèriques.

En aquest sentit, vull citar algunes de les reflexions fetes per Maria Galindo⁷ sobre el paper del feminisme i les feministes vers el desenvolupament i la cooperació:

“La forma como los proyectos de cooperación afectan a la vida de las mujeres, la forma como utilizan el conocimiento construido desde el feminismo hace doblemente importante el papel crítico que como feministas podemos tener dentro de ese contexto.

Somos precisamente quienes desarrollamos y construimos feminismo en nuestros países (...) Nuestros saberes y nuestra política son esenciales a la hora de discutir y negociar el papel que las mujeres jugamos dentro de una sociedad, a la hora de discutir los procesos a través de los cuales pueden insertarse más niñas en las

⁷ María Galindo és integrant de 'Mujeres Creando', organització feminista boliviana creada el 1992.

escuela, a la hora de discutir planes de vivienda, salud, empleo, (etc...) nuestra visión abre una perspectiva de cambio esencial.”

La segona idea generadora per al debat seria:

Si partim de la concepció de desenvolupament humà sostenible amb perspectiva de gènere, cal reflexionar també al Nord...

- Empoderament de les dones, veure les dones com a subjectes plenes i no com a víctimes d'un sistema, treball conjunt entre homes i dones... És possible?

- Les dones lluiten per canviar els rols “femenins” establerts i disminuir les desigualtats... però i els homes, veuen la necessitat de canviar els seus “rols”?, què passa amb les noves masculinitats? Estan disposats a renunciar als privilegis i repartir equitativament el poder?

3- Dones i cooperació internacional

En aquest apartat només vull fer una breu panoràmica general, doncs, tal com comentava anteriorment, el tema de la cooperació és molt complex i abasta una àmplia gamma de situacions, realitats i interessos. Em basaré principalment en la meva experiència dins el món de la solidaritat i cooperació des de finals dels anys vuitanta: com a sòcia activa d'una ONGD catalana i com a cooperant voluntària en l'ONG Las Dignas.

. El primer aspecte a tenir en compte és que les ONGD del Nord depenen del finançament públic, per tant no tenen autonomia econòmica per actuar amb una visió política independent, cosa que limita molt el seu camp d'acció i proposta.

. Un altre aspecte a destacar es que moltes ONGD encara tenen visions assistencialistes, paternalistes, sexistes i etnocèntriques del desenvolupament. Les ONG que proclamen lemes com “*ajudem al Tercer Món*” o “*amb només x euros al mes...*” són les que reben més finançament públic.

. Algunes ONGD són el “modus vivendi” de la gent que hi treballa, convertint-se a la llarga, si no hi posen cura, en empreses que gestionen molts diners, encara que un bon percentatge dels mateixos no arriben al Sud perquè deuen mantenir infraestructures i recursos de tota mena tant aquí i allà i fer campanyes mediàtiques molt costoses.

. Finalment, tant en les ONGD ‘empreses’ com en la resta, hi ha poca reflexió interna, formació especialitzada sobre les realitats dels països amb els que tenen projectes de cooperació, amb algunes excepcions, és clar. Aquest fet sovint fa que els espais de participació i de decisió mantenen una estructura jeràrquica i poc democràtica.

Com estan les ONGD del Nord (Catalunya/Estat Espanyol) en matèria de cooperació, perspectiva de gènere i desenvolupament?

És evident que el món de la cooperació no està pas exempt de 'les qüestions de gènere', doncs des de fa anys les ONG del Nord i del Sud han hagut d'adaptar els seus projectes i accions a les polítiques i visions de desenvolupament humà dictades per organismes internacionals i agències de finançament.

En la actualitat la majoria de les ONGD del Nord tenen incorporat el gènere en algun dels apartats de l'organització: be sigui contemplat als projectes de desenvolupament, be com una àrea específica -Àrea de la Dona, Grup de gènere, etc.-, o com un eix de treball integrat en la seva visió de cooperació; el cert és que el gènere hi és present en major o menor mida. No obstant això, existeix una enorme confusió de conceptes i visions entre ONG i entre les persones que les conformen. I aquesta confusió sovint es dona no només en temes de gènere, sinó també amb la concepció mateixa de desenvolupament, o de comerç just, o de sobirania alimentària, o d'educació i sensibilització per al desenvolupament al Nord, etc.

Aquestes circumstàncies fan que sigui urgent promoure processos de debat entre el món associatiu i 'onager' per perfilar unes línies comuns a l'hora de negociar amb les administracions públiques locals en matèria de cooperació i ajuda humanitària.

El *Grupo de Género de la Coordinadora d'ONGD d'Euskadi* descrivia la realitat de la cooperació basca en unes jornades realitzades el 2003; el que argumenten és aplicable també a la nostra realitat:

"Sabemos que la desigualdad entre hombres y mujeres se da a todos los niveles, en todos los ámbitos y en todas las culturas. También sabemos que esta desigualdad afecta a los programas de intervención de ayuda humanitaria y de cooperación para el desarrollo, campo donde se desenvuelve nuestra labor.

En los últimos tiempos, las ONGD vascas han recibido múltiples estímulos para que se animen a revisar sus concepciones, políticas y programas, procedimientos de trabajo e incluso sus estructuras organizativas, a la luz de las desigualdades de género que existen no sólo en los países con los que cooperan, sino también en la sociedad vasca. Finalmente las ONGD se han visto obligadas a aprender sobre las cuestiones de género, siendo pocos los casos en que el interés por el tema ha surgido espontáneamente de su propio trabajo, sin que mediaran presiones externas.

Sin embargo, todavía el tema de género está tan bien visto como poco comprendido y mal aplicado".

Reptes i esperances

Hem de canviar la manera d'entendre el desenvolupament si realment volem fer una cooperació basada en la solidaritat entre pobles, l'equitat i la justícia social, per a què dones i homes siguin subjectes i actors dels processos de transformació social.

Hem de crear tota mena de xarxes, articular i compartir esforços, projectes, activitats al Nord i al Sud. Però fonamentalment hem d'ampliar la massa crítica social aquí i allà.

Per tant, plantejo alguns reptes de cara al futur:

1- Al Nord hem de tenir clar el vincle que existeix entre pobresa/desigualtat de gènere i desenvolupament/empoderament: no podem emprar el gènere només com a un discurs i promoure accions contra la pobresa per una banda i de relacions entre els gèneres per altra.

2- Hem d'enfortir els processos d'organització de les dones del Sud: interlocutar amb els grups organitzats i xarxes de dones del Sud, recolzant les seves accions amb recursos perquè no hagin de fer 'malabarismes' amb els escassos fons amb que contenen. Teresa Blandón⁸ es preguntava *¿quién va a contestar al machismo y al sistema que estructura las desigualdades de género en las sociedades del Sur si no son las mujeres organizadas, si no son las feministas?*

3- Hem de superar les resistències de les ONG d'aquí i d'allà vers el feminisme d'aquí i d'allà: sovint constatem que la població destinatària dels projectes mostren fortes resistències al qüestionament de les desigualtats entre les dones i els homes. En canvi a vegades argumentem amb les contraparts del Sud la necessitat de relacionar-se més amb els moviments de dones organitzats al seu país. Però quantes de les nostres ONGD es relacionen habitualment amb el moviment feminista, o grups de dones d'aquí? Què ho impedeix?

I aquesta és la meva darrera idea generadora per al debat:

Com aconseguir una base social solidària àmplia als països del Nord? Com podem cadascun/a de nosaltres fomentar l'educació per al desenvolupament? Com col·laborar amb el moviment associatiu per a fer pressió als nostres governs en matèria de cooperació al desenvolupament? I com enllaçar tot això amb els moviments antiglobals, feministes, pacifistes?

⁸ Teresa Blandón és feminista nicaragüenca participant en les 'Jornadas Juntas aquí y allá: alternativas al cambio', organitzada per la Coordinadora d'ONGD d'Euskadi al 2003 (veure bibliografia).

Parafraçant “un altre món és possible”, jo diria que “unes altres relacions entre els gèneres, entre les generacions, entre les cultures són possibles”.

Bibliografia:

- Fernández-Layos, Ana Lidia: ‘De las palabras a los hechos. ¿Promoviendo la equidad entre mujeres y hombres en los procesos de desarrollo?, pàg. 90, en “Género en la Cooperación al Desarrollo: una mirada a la desigualdad”. ACSUR-Las Segovias. Madrid, 2003
- Murguialday, Clara: “Mujeres y Cooperación: de la invisibilidad a la equidad de género”.. Bakeaz (Centro de documentación y estudios para la paz). Ayuntamiento Vitoria-Gasteiz (sin fecha)
- Tamayo, G: “Género y desarrollo en el marco de los Derechos Humanos”. pàg. 15, en ‘Género en la Cooperación al Desarrollo: una mirada a la desigualdad. ACSUR-Las Segovias, 2003
- “Jornadas Juntas aquí y allá: alternativas al cambio”. Coordinadora ONGD Euskadi, 2003. Recull de ponències amb CD-Rom:
 - . María Galindo: ‘A la espera de renovadas recetas desde el Norte’
 - . María Teresa Blandón: ‘¿Contribuye la cooperación al desarrollo de los países del Norte a transformar la vida de las mujeres del Sur?’
- “Desglobalízate, localízate” de l’ONGD basca Mugarik Gabe. 2004
- “Feminismo y Cooperación para la Democracia y el Desarrollo en América Latina”. Red Entre Mujeres- Género y cooperación al Desarrollo. México, 199

